

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
رشته مترجمی زبان عربی

عنوان:

ترجمه و نقد کتاب

«من الترجمة إلى التأثير»

دراسات في الادب المقارن

(از ترجمه تا تأثیر: پژوهش‌هایی در ادبیات تطبیقی)

استاد راهنما

دکتر شهریار گیتی

استاد مشاور

دکتر عادل آزاددل

ترجمه

ماشالله کیامنش

تابستان ۱۳۹۳

تعهد اثر و رعایت حقوق دانشگاه

تمامی حقوق مادی و معنوی مترتب بر نتایج، ابتکارات، اختراعات و نوآوری‌های ناشی از انجام این پژوهش، متعلق به **دانشگاه محقق اردبیلی** می‌باشد. نقل مطلب از این اثر، با رعایت مقررات مربوطه و با ذکر نام دانشگاه محقق اردبیلی، نام استاد راهنما و دانشجو بلامانع است.

اینجانب ماشالله کیامنش دانش‌آموخته‌ی مقطع کارشناسی ارشد رشته‌ی ادبیات زبان عربی گرایش مترجمی زبان عربی دانشکده‌ی ادبیات و زبان‌های خارجی دانشگاه محقق اردبیلی به شماره‌ی دانشجویی ۹۱۱۱۴۳۳۱۰۸ که در تاریخ از پایان‌نامه‌ی تحصیلی خود تحت عنوان **نقد و ترجمه کتاب «من الترجمة إلى التأثير»**

دراسات في الادب المقارن

دفاع نموده‌ام، متعهد می‌شوم که:

- این پایان‌نامه را قبلاً برای دریافت هیچ‌گونه مدرک تحصیلی یا به عنوان هرگونه فعالیت پژوهشی در سایر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی داخل و خارج از کشور ارائه ننموده‌ام.
- مسئولیت صحت و سقم تمامی مندرجات پایان‌نامه‌ی تحصیلی خود را بر عهده می‌گیرم.
- این پایان‌نامه، حاصل پژوهش انجام شده توسط اینجانب می‌باشد.
- در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و مقررات مربوطه و با رعایت اصل امانتداری علمی، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در متن و فهرست منابع و مأخذ ذکر نموده‌ام.
- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده یا هرگونه بهره‌برداری اعم از نشر کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان‌نامه را داشته باشم، از حوزه‌ی معاونت پژوهشی و فناوری دانشگاه محقق اردبیلی، مجوزهای لازم را اخذ نمایم.
- در صورت ارائه‌ی مقاله‌ی مستخرج از این پایان‌نامه در همایش‌ها، کنفرانس‌ها، سمینارها، گردهمایی‌ها و انواع مجلات، نام دانشگاه محقق اردبیلی را در کنار نام نویسندگان (دانشجو و اساتید راهنما و مشاور) ذکر نمایم.
- چنانچه در هر مقطع زمانی، خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن (منجمله ابطال مدرک تحصیلی، طرح شکایت توسط دانشگاه و ...) را می‌پذیرم و دانشگاه محقق اردبیلی را مجاز می‌دانم با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات مربوطه رفتار نماید.

ماشالله کیا منش

امضا

تاریخ

دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
رشته مترجمی زبان عربی

عنوان:

ترجمه و نقد کتاب

«من الترجمة إلى التأثير»

دراسات في الادب المقارن

(از ترجمه تا تأثیر: پژوهش‌هایی در ادبیات تطبیقی)

ترجمه

ماشاءالله کیامنش

ارزیابی و تصویب شده‌ی کمیته‌ی داوران پایان‌نامه با درجه‌ی .....

امضاء	سمت	مرتبه‌ی علمی	نام و نام خانوادگی
	استاد راهنما و رئیس کمیته‌ی داوران	استادیار	شهریار گیتی
	استاد مشاور	استادیار	عادل آزاددل
	داور	استادیار	جواد گرجامی

تقدیم ہے:

روان پاک پدرم کہ او اولین بار مرا با مطالعه مانوس نمود...

پاسکزاری:

خداوند بزرگ را پاسکزارم که بار دیگر مرا توفیق ادامه تحصیل و فرصت کسب علم و بهره‌گیری از محضر اساتید بزرگوار را عنایت فرمود.

اکنون که به یاری خداوند بزرگ، این پایان نامه به انجام رسیده است، از تمامی بزرگوارانی که مراد به پایان رساندن آن یاری نموده اند پاسکزارم، به ویژه از استاد بزرگوار جناب آقای دکتر شهریار گیتی که مشوق اینجانب در ترجمه بودند و مرا از راه‌نمایی‌های ارزنده خویش در این امر بهره‌مند ساختند و نیز از جناب دکتر عادل آزادول که از دانش و فروتنی ایشان برخوردار گردیدم بسیار پاسکزارم.

نام خانوادگی دانشجو: کیامنش	نام: ماشالله
عنوان پایان‌نامه: ترجمه و نقد کتاب «من الترجمة إلى التأثير» دراسات في الادب المقارن	
استاد راهنما: دکتر شهریار گیتی	استاد مشاور: دکتر عادل آزاددل
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: ادبیات عربی
گرایش: مترجمی زبان عربی	دانشگاه: محقق اردبیلی
دانشکده: ادبیات و زبان های خارجی	تاریخ دفاع: تعداد صفحات: ۱۲۴
<p>چکیده</p> <p>ترجمه، فرایند برگردانی لفظی یا ظاهری میان دو یا چند زبان نیست، چه، پژوهش های مربوط به تئوری ترجمه خصوصاً در قرن بیستم متحول گردیده و بخش بسیاری از اصطلاحات علمی را به ویژه در دو حوزه زبان شناسی و ادبیات تطبیقی به خود اختصاص داده است. ترجمه نه تنها در پژوهش های زبان شناختی و ادبی، بلکه در دیگر علوم کاربردی که پژوهش های آنها بر پایه ترجمه بوده دانشی مهم به شمار می آید، به طوری که اکنون این پژوهش ها به «پژوهش های ترجمه» Translation Studies معروف شده اند. از این پژوهش ها چند تئوری و یا اصول تئوری ترجمه، خصوصاً در ترجمه متن ادبی سر برآورده که تمامی آنها بر پایه فلسفه ترجمه، ماهیت و اهداف ترجمه و جزئیات پرداختن به آن استوار است. ترجمه در قرن بیستم، چه در عمل و چه در نظر، شاهد انقلابی گسترده، نه تنها در جهان غرب بلکه در بیشتر کشورهای جهان بوده است.</p> <p>تئوری های ترجمه مبتنی بر دو مفهوم تکامل یافته از کار ترجمه است. اول اینکه ترجمه «هنری art» است که متکی بر استعداد و ابداع و توانمندی های نفهته مترجم است. دوم اینکه ترجمه، «حرفه و صنعتی craft» است که متکی بر ممارست، تمرین، مهارت ها و یافته های معرفتی مترجم و به کارگیری همه آنها در فرایند ترجمه است. اما هدف تئوری های ترجمه، خواه هنر و خواه صنعت باشد عبارت است از به مفهوم درآوردن اقدامات اتخاذ شده در فرایند ترجمه، و نه ایجاد مجموعه ای از دستورالعمل ها و معیارهایی که اجرای آنها منجر به «ترجمه کاملی» گردد. مسلماً تئوری های ترجمه می کوشد تا جهت حل معضل دستیابی به برابری میان دو متن، تدابیری را در فرایند ترجمه و نحوه ساخت معنی در طی این فرایند پیدا نماید.</p>	
کلید واژه: ترجمه، تئوری های ترجمه، ادبیات تطبیقی	

فصل اول: کلیات پژوهش

۲	الف) مقدمه
۳	ب) بیان مسأله
۴	ج) هدف و ضرورت تحقیق
۵	د) پیشینه تحقیق
۵	ه) روش اجرای طرح
۵	و) منابع مورد استفاده

فصل دوم: مبانی نظری

۷	ترجمه و اهمیت آن
۷	تاریخچه ترجمه
۱۱	انواع ترجمه
۱۱	۱- ترجمه واژه به واژه یا تحت اللفظی
۱۲	۲- ترجمه معنایی یا مفهومی
۱۲	۳- ترجمه دقیق و روان یا ترجمه وفادار
۱۲	۴- ترجمه آزاد
۱۳	۵- ترجمه شعر
۱۳	۶- ترجمه نثر به شعر
۱۴	۷- ترجمه شفاهی
۱۴	الف- ترجمه سخنرانی
۱۴	ب- ترجمه مصاحبه
۱۴	۸- ترجمه تفاهمی
۱۵	انواع ترجمه از دیدگاه کت فورد
۱۶	انواع ترجمه از دیدگاه یا کوبسن

۱۶.....	انواع ترجمه از دیدگاه نیومارک.....
۱۷.....	انواع متون در ترجمه.....
۱۷.....	اصول و روش ترجمه از نگاه برخی از نظریه پردازان.....

فصل سوم: بخش اول - ترجمه کتاب

فصل اول: تئوری های ترجمه و تحول آنها در تفکر غربی قرن بیستم

۲۰.....	مقدمه مؤلف.....
۲۴.....	تعریف ترجمه.....
۲۶.....	تحول ترجمه پیش از قرن بیستم.....
۲۸.....	تحول تئوری های ترجمه در قرن بیستم.....
۳۰.....	تئوری های ترجمه.....
۳۲.....	عناصر تئوری های ترجمه.....
۳۲.....	۱- مراحل عمل ترجمه.....
۳۴.....	۲- زبان و فرهنگ.....
۳۴.....	۳- ترجمه پذیری و ترجمه ناپذیری.....
۳۵.....	۴- ترجمه و نشانه.....
۳۶.....	۵- برابری و هم ارزی میان دو متن.....
۳۹.....	ترجمه ادبی.....
۳۹.....	اول، مسأله معاصر بودن زبان متن مبدأ با زبان متن مقصد.....
۴۰.....	دوم، مسأله برابری یا هم ارزی میان دو متن.....
۴۰.....	سوم، مسأله شکل و محتوی.....
۴۲.....	چهارم، ترجمه شعر.....
۴۴.....	پنجم، ترجمه ژانرهای روایی.....
۴۷.....	خاتمه.....
۵۰.....	مراجع.....

فصل سوم: بخش اول - ترجمه کتاب

فصل دوم: مفهوم شعر نزد عبدالرحمن شکری

و تأثیر رمانتیک های انگلیسی در شکل گیری آن

پژوهش های گذشته.....	۵۳
منابع پژوهش.....	۵۵
ابعاد مفهوم شعر نزد شکری.....	۵۶
الف- شعر و عاطفه.....	۵۶
ب- شعر و خیال.....	۶۰
ج- زبان شعری.....	۶۵
د- وحدت قصیده.....	۶۷
خاتمه.....	۷۰
منابع و مراجع.....	۷۱

فصل سوم: بخش اول - ترجمه کتاب

فصل سوم: تأثیر فرهنگ عربی - اسلامی بر کمدی الهی

دیدگاه پلاتیوس و منتقدین عرب

تأثیر داستان معراج - دیدگاه پلاتیوس.....	۷۹
موضع منتقدین عرب.....	۸۰
تأثیر رساله غفران - دیدگاه پلاتیوس.....	۸۴
موضع منتقدین عرب - الف: موافقان.....	۸۶
ب- مخالفان.....	۸۸
بررسی دیدگاه های منتقدین عرب.....	۹۲
خاتمه.....	۹۵
مراجع.....	۹۹

فصل سوم: بخش دوم - نقد کتاب

نقد و بررسی..... ۱۰۲

فصل چهارم: نتیجه گیری و فهرست منابع

نتیجه گیری..... ۱۱۷

فهرست منابع و مآخذ..... ۱۲۰

فصل اوّل:
کلیّات پژوهش

الف) مقدمه

زمانی که اولین بار عنوان روی جلد کتاب را دیدم و فهرست و محتوای آن را از نظر گذراندم و با آن که پیش از این گاهی متنی را ترجمه می کردم و تا حدودی به اصول و روش های ترجمه، واژه گزینی و معادل یابی جملات و برابری بینامتنی آشنایی داشتم اما می دانستم که کار دشواری را در پیش دارم، زیرا متن مورد ترجمه حتی اگر تمامی برابری های واژگانی آن را بدانم، در نگاه اول، کاری سهل و ساده به نظر می رسد، اما زمانی که قدم در مسیر آن می گذاری به ریگزار می ماند که راه رفتن بر آن سخت و مشکل می گردد، زیرا ترجمه تنها فرآیند برگردانی واژه به واژه یا ظاهری میان دو یا چند زبان نیست، بلکه ترجمه خوب، اصول و روش هایی دارد که باید در فرآیند معادل یابی مورد توجه قرار گیرد. ترجمه را می توان علم، فن و یا هنر نامید. این علم به قدری با اهمیت است که برآیند آن، پژوهش ها و تئوری هایی گردیده که اکنون به پژوهش های ترجمه شهرت یافته است.

به هر حال، فرآیند ترجمه این کتاب از زمان خوانش، ترجمه، ویرایش و برابری و هم ارزی میان دو متن، حدود یک سال به طول انجامید. از آنجا که فصل اول این کتاب، اصولاً درباره ترجمه، تحول و تئوری ها و مراحل عمل آن است امیدوارم که ترجمه این کتاب مورد استفاده دست اندرکاران ترجمه، اساتید محترم و دانشجویان عزیز قرار گیرد و با دیده رضا و رغبت به آن بنگرند و هر جا لغزشی دیدند به دیده اغماض ببخشایند که: «الکمال لله».

در پایان جا دارد از زحمات و رهنمودهای اساتید محترم، به ویژه آقایان دکتر شهریار گیتی، عادل آزاددل و جواد گرجامی که اینجانب را در مسیر ترجمه یاری نمودند سپاسگزاری نمایم.

ب) بیان مسأله:

این پایان نامه، ترجمه و نقدی است از کتاب «من الترجمة الى التأثير-دراسات في الادب المقارن» از احمد صالح الطامی؛ رباط، دارالامان، چاپ اول، ۲۰۱۳م، ۱۲۵صفحه.

موضوع پایان نامه همان گونه که از عنوان آن ملاحظه می گردد تأثیر ترجمه در ادبیات تطبیقی میان ملت ها و تحوّل تئوری های ترجمه در تفکرات قرن بیستم غرب و نیز تأثیر و تأثر فرهنگ عربی-اسلامی بر تفکرات غربی ها و منتقدین غربی و عربی است.

این کتاب از یک مقدمه و سه فصل تشکیل شده است. در فصل اول، مؤلف به بررسی و پژوهش تئوری های ترجمه و روند تحوّل آنها در اندیشه و نقد غربی ها می پردازد و از آنجا که این مطالعه، فضای زیادی از توجهات دانشمندان را به خود مشغول کرده مبتنی بر پیشرفت این تئوری ها در قرن بیستم است. در این بخش، برجسته ترین نظرات دانشمندان و نظریه پردازان در خصوص ترجمه متون ادبی مورد بررسی قرار می گیرد. این فصل می کوشد تا این نظریه ها را با سبکی روشن و به دور از پیچیدگی فلسفی و شناختی معرفی نماید.

فصل دوم، پژوهشی کاربردی از اثر پذیری شاعر مکتب الدیوان، عبدالرحمن شکری از شاعران انگلیسی، در باره شکل گیری مفهوم نظری او از شعر است. این پژوهش یکی از جنبه های اصلی تفکر نقدی عبدالرحمن شکری را به عنوان پیشرو نظریه پردازی نقدی جماعت مکتب الدیوان نشان می دهد. این فصل بر پایه مقدمه هایی است که او برای دیوان های خود نوشته است. این پژوهش یکی از جنبه های تفکر نقدی شکری را در برابر سیل آثار نقدی عقّاد و نوشته های نیش دار مازنی آشکار خواهد کرد. این فصل از کتاب می کوشد تا به سهم خویش مفهوم نظری شعر عبد الرحمن شکری را از رهگذر مطالعه مقدمه های دیوان های او استخراج و اهمیت نقدی آنها را کشف نموده و دیدگاه های او را در باره شعر با منابع متأثر از آن دیدگاه ها و به خصوص پیشگامان رمانتیک انگلیسی که شکری از اندیشه های آنان آگاه بوده مقایسه نماید.

اما فصل سوّم، پژوهش کاربردی تطبیقی دیگری از بعدی متفاوت است. موضوع تأثیر پذیری ادبیات معاصر عرب از ادبیات غرب، سهم بیشتری از پژوهش های تطبیقی عرب را به خود اختصاص داده است. همچنین موضوع تأثیر پذیری دانته، نویسنده ایتالیایی از منابع عربی اسلامی، در کمدی معروف او (کمدی الهی) یکی از موضوعاتی است که منتقدین غربی و عربی به آن پرداخته اند. از معروفترین منتقدان غربی که به این موضوع پرداخته اند آسین پلاتیوس، خاور شناس اسپانیایی است.

این فصل، آراء منتقدین عرب را در باره مسأله اثر پذیری دانته از منابع عربی اسلامی مورد نقد و بررسی و مقایسه قرار می دهد؛ لذا این پژوهش بر پایه چالش های رایج در دو منبع عربی اسلامی در خصوص پلاتیوس و منتقدین عرب است. این دو منبع همان داستان معراج پیامبر (ص) و رساله غفران ابوالعلاء معری است که بیشترین سهم چالش ها و پژوهش ها را در میان منتقدین عرب به خود اختصاص داده اند.

ج) هدف و ضرورت تحقیق:

ادبیات تطبیقی از بعد جهانی یکی از ارکان اصلی پژوهش های ادبی و نقدی را خصوصاً از آغاز قرن بیستم تشکیل داده است. با وجودی که این علم، تنها در قرن گذشته بود که نشانه های آن تثبیت و رویکردهای آن، متعدد و پژوهش های آن گسترده گردیده، اما ماده و مسائل آن به همان قدمت تاریخ ادبیات می رسد. ادبیات تطبیقی در قرن بیستم است که دگرگون و مطالعات و کاربردهای آن گسترده و منشعب و چه بسا متداخل گردید، با این وجود، همین ادبیات، خود را به عنوان فرستاده جهانی شدن معرفی نمود و از مرز ایجاد ارتباط فراتر رفت. ادبیات معاصر عرب نیز تحت تأثیر ادبیات جهانی، به ویژه ادبیات انگلیسی و فرانسوی قرار گرفت و نهضت آن در قرن بیستم آغاز گردید. بنابر این، ادبیات معاصر عرب هنوز ماده باروری برای ادبیات تطبیقی است و هنوز هم به تلاش و کشف بیشتری نیازمند است. تجربه عرب در ادبیات تطبیقی در مقایسه با تجربیات ملت های دیگر در این زمینه تجربه ای نوپاست. اصطلاح ادبیات تطبیقی در زبان عربی، تقریباً با یک قرن تأخیر از پیدایش آن در فرانسه پدیدار گردید. با این وجود، مطالعات تطبیقی عرب در کشورهای عربی و به طور مشخص در دانشگاه های عربی دارای تحوّل چشم گیر بوده است تا آنجا که در این دانشگاه ها، ادبیات تطبیقی در برنامه های آموزشی ادبیات و تدریس خصوصاً در رشته های زبان عربی و در مراحل دانشگاهی و عالی، جایگاه مناسبی را به خود اختصاص داده است.

لذا ترجمه همواره پرتوی بوده که اندیشه و ابداع را از قید و بند زمان و مکان رهایی داده تا این دو در آسمان های زمین انسانی به پرواز درآیند و بارانی از گنجینه های خود را در همه جا فرو ریزند و زمین را تحت تأثیر خویش قرار دهند. زمینی که گل های آن، اندیشه نو، و بوی خوش آن ابداعی تازه است و این امری است که ادبیات تطبیقی از رهگذر پویا و پژوهش و رهیافت در جستجوی آن است.

(د) پیشینه تحقیق:

از آنجا که چاپ اول این کتاب در سال ۲۰۱۳م منتشر شده است لذا برای اولین بار به زبان فارسی ترجمه می گردد.

(ه) روش اجرای طرح:

جهت اجرای طرح و تحقق امر ترجمه، ضروری است در دو مرحله و از دو روش واژه نامه ای و کتابخانه ای استفاده گردد. مرحله اول: مراجعه به واژه نامه های عمومی موجود عربی به عربی؛ عربی به فارسی؛ عربی به انگلیسی؛ انگلیسی به عربی و انگلیسی به فارسی، به منظور یافتن برابری صحیح واژه ها و ترکیبات ادبی جهت نیل به ترجمه ای روان و دقیق. مرحله دوم، مراجعه به کتاب ها، دائرة المعارف ها، فرهنگنامه ها و کتاب های اعلام، جهت آشنایی با اندیشه و دیدگاه بزرگان علم ترجمه و کسانی که اسامی آنها در متن کتاب آمده و یا به نحوی با موضوع کتاب در ارتباط هستند.

(و) منابع مورد استفاده:

کتاب های تخصصی موجود و قابل دسترس در حوزه نقد و ترجمه، دائرة المعارف ها، فرهنگ نامه ها، کتاب های اعلام و ...

فصل دوم: مبانی نظری

ترجمه و اهمیت آن

اگر ترجمه را علم، فن، هنر و یا حرفه بنامیم یکی از ابزارهای ارتباطی بشر در طول تاریخ و بهترین وسیله برای بیان افکار، اندیشه‌ها و آگاهی‌ها از پیشرفت‌ها، آراء و عقاید اقوام دیگر و عامل مهمی در بسط آگاهی و بدست آوردن استقلال فکری، عقیدتی و حتی اقتصادی بوده است. هم چنین میتوان گفت ترجمه، دانشی مهم در حوزه‌های دینی، سیاسی، اجتماعی، و علوم کاربردی است. به عبارت دیگر ترجمه، کلید دستیابی به علوم، فنون، تاریخ و زبان و فرهنگ ملت‌های دیگر است. ترجمه در دو حوزه زبان‌شناسی و ادبیات تطبیقی نیز دانشی مهم به شمار می‌آید به گونه‌ای که بخش بسیاری از اصطلاحات علمی را در این دو حوزه به خود اختصاص داده است. اگر ترجمه نبود تأثیر و تأثیری روی نمی‌داد و علم ادبیات تطبیقی و علوم دیگری مانند زبان‌شناسی کاربردی نیز پدید نمی‌آمد. ترجمه صرفاً فرآیند برگردانی لفظی و یا ظاهری میان دو یا چند زبان نیست. بلکه برآیند این علم، پژوهش‌ها و تئوری‌هایی است که اکنون به پژوهش‌های ترجمه شهرت یافته است.

زبان وسیله ارتباط میان انسان‌هاست و می‌توان گفت که نقش ارتباطی زبان مهمترین عامل و انگیزه پیدایش، توسعه و تکامل آن است. در ایفای این نقش ارتباطی، زبان به عنوان یک کل عمل می‌کند، یعنی اجزای مختلف آن از قبیل اصوات و آواها، کلمات، جملات و معنا دست‌به‌دست هم داده، کارکرد سیستم زبانی را امکان‌پذیر می‌سازند و الا هریک از این اجزاء به طور جدا و منتزاع از کل سیستم زبان هیچ‌کاری نمی‌تواند انجام بدهد^۱.

ترجمه اگرچه به ظاهر امری است سهل و بی‌دغدغه و برخی آن را مرکب راهواری می‌پندارند که هر لحظه اراده کنند بر آن سوار شوند، اما به ریگزاری می‌ماند مادامی که انسان در آن قدم نگذاشته، از دور، آن‌را هموار می‌یابد ولی همین که بر آن قدم گذارد، راه رفتن بر او سخت و مشکل می‌گردد.... اینان

^۱ - «در آمدی به اصول و روش ترجمه» - کاظم لطفی پور ساعدی، ص ۱

تصور می کنند، کار ترجمه از نگارش و تألیف و خلق یک اثر، آسان تر است و استدلالشان این است که تألیف و خلق یک اثر یا مقاله یا کتاب، نیاز به پژوهش و تحقیق قابل ملاحظه‌ای داشته، همت و درایت و خلاقیت و نبوغ خاصی می طلبد، اما برگردان متنی که زحمت تألیف و خلق آنرا مولف متحمل شده، امری است سهل و نیاز به تحقیق و بررسی علمی ندارد و تنها کافی است به زبان متن آشنا باشیم^۱.
زبان‌هایی گاه و بی‌گاه، از طریق ترجمه غلط گریبانگیر جوامع بشری شده است. یکی از این زبان‌ها بروز جنگ و خونریزی در میان دولت‌هاست. اگر منشأ بسیاری از جنگ‌ها را در طول تاریخ، ترجمه غلط بدانیم سخنی به گزاف نگفته‌ایم، زیرا مترجم نتوانسته بخوبی از عهده انتقال سخنان دو طرف برآید و نهایتاً موجب سوء تفاهم و به دنبال آن جنگ بین دولت‌ها شده است.^۲ لذا مترجم برای پرداختن به ترجمه باید از ذوق و رغبت و استعداد و نبوغ در فهم روح مطلب و نیز آگاهی و تسلط کافی به تمامی ابعاد زبانی هر دو زبان مبدأ و مقصد برخوردار باشد و نیز باید ویژگی‌های دستوری و سبک‌های نوشتاری آنها را خوب بداند و یا به قول یوژین نایدا، «مترجم باید به مقدار فهم محتوای واضح پیام بسنده نکند، ظرافت‌های معنی را دریابد، هم به دو یا چند زبان مورد ترجمه، آشنا باشد. و هم به موضوع، احاطه کامل داشته باشد».

تاریخچه ترجمه

تاریخ اولیه ترجمه را باید به زمانی نسبت داد که دو انسان نا هم زبان به هم رسیده اند و نیاز به ایجاد رابطه و گفت و شنود داشته اند. در این معنا، عمر ترجمه شفاهی بسیار قدیمی و دراز است. طبیعی است که اولین بار بشر از طریق اشاره حرکات دست و چشم و سایر اعضا توانسته مقصود خود را به غیر هم زبان خویش بفهماند.^۳

^۱ - «روش نوین فن ترجمه»، منصوره زکوب. ص ۱ و ۲

^۲ - «فن ترجمه، اصول نظری و عملی ترجمه» یحیی معروف، ص ۸

^۳ - همان، ص ۸ و ۹.

اولین آثار ترجمه شده به ۳۰۰۰ سال قبل از میلاد و به دوران امپراطوری قدیم مصر تعلق دارد و در غرب، حدود ۳۰۰ ق.م. هنگامی که رومیان قسمت اعظم فرهنگ یونانی را زیر سلطه خود در آوردند، کار ترجمه اهمیت و رونق پیدا کرد.^۱ قدیمی ترین ترجمه در غرب، به سال ۲۴۰ پیش از میلاد باز می گردد. در این زمان بود که لیویوس آندرونیکوس، برده آزاد شده یونانی، اودیسه را از شعر به یونانی ترجمه کرد. پس از او دو مترجم به نام های نایوس و انیوس به ترجمه نمایشنامه های یونانی پرداختند. از آن پس، ترجمه از یونانی به لاتینی و بر عکس ادامه یافت. چند قرن بعد، عرب ها از طریق زبان سریانی، سکان نهضت ترجمه را از دست یونانی ها گرفتند.^۲ با گسترش مسیحیت، کار ترجمه، نقش مذهبی و مقدسی در راه انتشار کلام خدا به خود می گیرد. ترجمه های انجیل در دوران بسیار اولیه صورت گرفت و دستور ترجمه نسخه سن جروم که در نسل های بعدی مترجمان، تأثیر بسیار به جا نهاد در سال ۳۸۴ بعد از میلاد از جانب سن داماسوس به عمل آمد. ترجمه انجیل تا قرن هفدهم از مسائل و معضلات عمده به شمار می رفت ... اولین ترجمه انجیل کامل به زبان انگلیسی توسط ویلیکف بین سال های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۴ میلادی به عمل آمد.^۳

این در حالی بود که ایرانیان در عرصه ترجمه، گام های بلندی پیموده بودند. ترجمه کليلة و دمنه از سانسکریت به پهلوی در زمان ساسانیان و ترجمه آن از عربی به فارسی توسط نصرالله بن محمد بن عبدالحمید، منشی بهرام شاه غزنوی، نمونه گویای این حقیقت است.^۴ اوج روش آزاد در ترجمه، ترجمه کتاب «کليلة و دمنه»، از فارسی قدیم به زبان عربی توسط عبدالله بن مقفع است. عرب های پیشین از عهده ترجمه کتاب کليلة و دمنه از فارسی قدیم که متنی دشوار و بدیع داشت برآمدند و در جذب و اخذ اصطلاحات علمی و فلسفی از متأخرین پیش افتادند. آنان نظام هایی فکری بنا نهادند که در نوشته های بزرگانی چون جاحظ و نیز فلاسفه اسلام که از اصطلاحات عربی منحوت یا معرب از یونانی بهره می بردند تأثیر خود را بر جا نهاد. از جمله این نوشته ها، رسائل اخوان الصفا و خلان الوفا است.^۵

۱ - «در آمدی به اصول و روش ترجمه»، کاظم لطفی پور ساعدی، ص ۶۳.

۲ - من الترجمة إلى التأثير، احمد صالح الطامی، ص ۲۰.

۳ - «در آمدی به اصول و روش ترجمه»، کاظم لطفی پور ساعدی، ص ۶۳.

۴ - ر.ک. درباره زبان فارسی، ص ۱۱۵.

۵ - نظرية الترجمة الحديثة، محمد عنانی، ص ۲۹ و ۳۰.